

Vers. 49. 49. FUERUNT AUTEM FILII SAUL, JONATHAS ET JESSU ET MELCHISUA. — Jessu, cap. xxxi, 2, et i Paral. cap. viii, 33, vocatur *Aminadab* (a Josepho, *Jesus*), ubi et additur quartus ejus filius *Esbual*, qui alio nomine dictus est *Isobeseh*, II Reg. ii, 8. Forte is hic omittitur, quia Sauli fuit superstes, cum ceteri tres cum Saule occuberint cap. xxxi.

Vers. 50. 50. ET NOMEN UXORIS SAUL ACHINOAM. — Hec erat primaria uxor et regina. Preter hanc Saul habuit concubinam, id est, secundariam uxorem, nomine *Bespha*, ex qua genuit *Armoni* et *Miphobeseh*, II Reg. xxi.

ABNER FILIUS NER PATRUEIIS SAUL. — Erat ergo *Cis* pater *Saulis*, frater *Ner* patris *Abner*; ideoque

Saul elegit *Abner* patruelum suum in principem militiae. Porro *Cis* et *Ner* utpote fratres eundem habebant patrem nomine *Abiel*, ut patet de *Ner* hoc loco; de *Cis* vero cap. i.

32. NAM QUENCUMQUE VIDERAT SAUL VIRUM FORTEM ET APTUM AD PRELIUM, SOCIABAT EUM SIBI. — Idem faciunt magni castrorum duces. Tropologie idem facit *Episcopus* et *Prelatus*. Unde *S. Gregorius*: « Eligat, ait, doctor milites Christi, eligat fortes, ut, dum carnem fortiter domant, immundos spiritus potenter vincant. Eligat ergo aptos ad prelium, ut, dum inter dona fortitudinis non subibant, triumphus gloria in caelestibus sublimetur. »

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Saul, jussus delere *Amalec*, parciit *Agag* regi et melioribus jumentis: quare a *Samuele* increpatur, et regno privatur. Ille, vers. 20, se excusat, ac tandem frigide ait: Peccavi; ut *Samuel* honorem regnum illi eorum populo defrat. *Samuel*, vers. 32, jubet *Agag* regem in frusta concidi, ac jugiter usque ad mortem laqueat *Saulis* asinum.

1. Et dixit *Samuel* ad *Saul*: Me misit *Dominus*, ut ungerem te in regem super populum ejus *Israel*; nunc ergo audi vocem *Domini*. 2. Hec dicit *Dominus* exercituum: Recensui quicumque fecit *Amalec* *Israel*, quomodo restitit ei in via cum ascenderet de *Aegypto*. 3. Nunc ergo vade, et percutite *Amalec*, et demolire universa ejus; non parcas ei, et non concupiscas ex rebus ipsius aliquid; sed interfice a viro usque ad mulierem, et parvulum atque lactentem, bovem et ovem, camelum et asinum. 4. Praecipit itaque *Saul* populo, et recensuit eos quasi agnos; ducenta millia peditum, et decem millia virorum *Juda*. 5. Cumque venisset *Saul* usque ad civitatem *Amalec*, tetendit insidias in torrente. 6. Dixitque *Saul* *Cinæo*: Abite, recedite, atque descendite ab *Amalec*, ne forte involvam te cum eo; tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filiis *Israel*, cum ascenderent de *Aegypto*. Et recessit *Cinæus* de medio *Amalec*. 7. Percussitque *Saul* *Amalec*, ab *Hevila*, donec venias ad *Sur*, quae est e regione *Aegypti*. 8. Et apprehendit *Agag* regem *Amalec* vivum; omne autem vulgus interfecit in ore gladii. 9. Et pepercit *Saul*, et populus, *Agag*, et optimis gregibus ovium et armentorum, et vestibus et arietibus, et universis quae pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea; quidquid vero vile fuit et reprobum, hoc demoliti sunt. 10. Factum est autem verbum *Domini* ad *Samuelem*, dicens: 11. Penitet me quod constituerim *Saul* regem, quia dereliquit me, et verba mea opere non implevit. Contristatusque est *Samuel*, et clamavit ad *Dominum* tota nocte. 12. Cumque de nocte surrexisset *Samuel*, ut iret ad *Saul* mane, nuntiatum est *Samueli*. eo quod venisset *Saul* in *Carmelum*, et erexisset sibi fornicem triumphalem, et reversus mansisset, descendissetque in *Galgala*. Venit ergo *Samuel* ad *Saul*, et *Saul* offerebat holocaustum *Domino*. In iuitis praedarum quae attulerat ex *Amalec*. 13. Et cum venisset *Samuel* ad *Saul*, dixit ei *Saul*: Benedictus tu *Domino*, implevi verbum *Domini*. 14. Dixitque *Samuel*: Et quae est haec vox gregum, quae resonat in auribus meis, et armentorum, quam ego audio? 15. Et ait *Saul*: De *Amalec* adduxerunt ea; pepercit enim populus melioribus ovibus et armentis, ut immolarentur *Domino* Deo tuo; reliqua vero occidimus. 16. Ait autem *Samuel* ad *Saul*: Sine me, et indicabo tibi quae locutus sit *Dominus* ad me de nocte. Dixitque ei:

Loquere. 17. Et ait *Samuel*: Nonne, cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribulibus *Israel* factus es? unxitque te *Dominus* in regem super *Israel*, 18. et misit te *Dominus* in viam, et ait: Vade, et interfice peccatores *Amalec*, et pugnabis contra eos usque ad interuiccionem eorum. 19. Quare ergo non audisti vocem *Domini*; sed versus ad praedam es, et fecisti malum in oculis *Domini*? 20. Et ait *Saul* ad *Samuelem*: Imo audivi vocem *Domini*, et ambulaui in via per quam misit me *Dominus*, et adduxi *Agag* regem *Amalec*, et *Amalec* interfeci. 21. Tuli autem de praeda populus oves et boves, primitias eorum quae casa sunt, ut immolet *Domino* Deo suo in *Galgalis*. 22. Et ait *Samuel*: Numquid vult *Dominus* holocausta et victimas, et non potius ut obediat voci *Domini*? Melior est enim obedientia quam victima, et anseulare magis quam offerre adipem arietum; 23. quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare, et quasi scelus idololatriae, nolle acquiescere. Pro eo ergo quod abiecasti sermonem *Domini*, abiecit te *Dominus* ne sis rex. 24. Dixitque ad *Samuelem*: Peccavi, quia praevaticatus sum sermonem *Domini* et verba tua, timens populum, et obediens voci eorum. 25. Sed nunc porta, quaso, peccatum meum, et revertere mecum, ut adorem *Dominum*. 26. Et ait *Samuel* ad *Saul*: Non revertar tecum, quia projecisti sermonem *Domini*, et projecit te *Dominus* ne sis rex super *Israel*. 27. Et conversus est *Samuel* ut abiret; ille autem apprehendit summitatem pallii ejus, quae et scissa est. 28. Et ait ad eum *Samuel*: Scidit *Dominus* regnum *Israel* a te hodie, et tradidit illud proximo tuo meliori te. 29. Porro triumphator in *Israel* non parcat, et penitentia non flectetur; neque enim homo est ut agat penitentiam. 30. Ait ille ait: Peccavi; sed nunc honora me coram senioribus populi mei, et coram *Israel*, et revertere mecum, ut adorem *Dominum* Deum tuum. 31. Reversus ergo *Samuel* secutus est *Saulem*, et adoravit *Saul* *Dominum*. 32. Dixitque *Samuel*: Adducite ad me *Agag* regem *Amalec*. Et oblatum est ei *Agag* pinguisimus, et tremens. Et dixit *Agag*: Sicine separata amara mors? 33. Et ait *Samuel*: Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua; et in frusta concidit eum *Samuel* coram *Domino* in *Galgalis*. 34. Abiit autem *Samuel* in *Ramatha*: *Saul* vero ascendit in domum suam in *Gabaa*. 35. Et non vidit *Samuel* ultra *Saul* usque ad diem mortis suae; verumtamen legebat *Samuel* *Saulem*, quoniam *Dominum* penitebat quod constituerat eum regem super *Israel*.

1. DOMINUS MISIT ME (non tam per motum localem, non enim *Samuel* ivit ad *Saulem*, sed *Saul* venit ad *Samuelem*, eum consulturus de asinis, quam per instinctum internum), UT UNGEREM TE IN REGEM. — Causas unctiois superius dedi; quibus adde *S. Chrysostomum*, hom. 4 in epist. ad *Philip.* in moral.: « Idcirco, ait, sacerdotes, reges et prophete ungebantur; quia divinae benignitatis symbolum habebat oleum; » quanta autem debeat esse benignitas haec in regibus subjungit dicens: « Si quis principem laudare velit, nihil illi adeo decorum ascribit; atque misericordiam. Principatus enim proprium est misereri. » Et post multa: « Pretiosum, inquit, vir misericors; imo misereri, est Deum esse. »

Porro *S. Gregorius*: « Rex *Saul*, ait, demoliri *Amalecitas* praecipitur, ut si mandatum *Domini*, ejusdem caede gentis, perfecit, prioris inobedientiae nexum enodaret. »

NUNC ERGO AUDI VOCEM DOMINI. — Deus jussuratur delere omnino *Amalec*: primo, *Exodi* xvii, 14; secundo, *Deut.* xxv, 17; tertio hic, ut ostenderet

quam ex animo et omnino id vellet fieri; quae circa gravis fuit culpa *Saulis*, hoc Dei praecceptum praevaticans. Unde *Rupertus*, lib. I in *Deut.* cap. iv: « Non igitur mirum, inquit, aut injustum, quod talem ob culpam irrecoverabiliter projectas est *Saul*, quia praevaticari ausus est quod ex lege semel atque iterum, imo et tertio, tanta cum gravitate praecceptum est. »

Tropologie, rex et rector obediat Deo, suisque Superioribus, si velit sibi a subditis obediri. Inmitit ergo, q. d. Deus te fecit regem et rectorem: ergo Deo tuo gratus et obediens esto, ac rege juxta ejus voluntatem. Nam, ut ait *S. Augustinus* Deum alloquens, *Soliloq.* cap. xviii: « Sicut nulla est hora vel punctum in omni vita mea; et quo tuo beneficio non utar; sic nullum debet esse momentum, quo te non habeam ante oculos, in mea memoria; et te non diligam ex omni fortitudine mea. » Audi *S. Bernardum*, *epist.* 42: « Ut secure praesse possitis, subesse et vos, si cui debelis, non dedignemini. Dedignatio quippe subjectionis, prelatione reddit indignum. Videant

in vobis subditi quod redhibeant. » Hoc est quod David Salomoni filio, novo regi precepit. « Observa, inquit, custodias Domini Dei tui, ut ambules in viis ejus, ut custodias caeremonias ejus, et precepta ejus, et judicia et testimonia. » III Reg. II, vers. 3. Quocirca sapienter S. Gregorius, lib. I *Dialog.* cap. 1: « Usus quidem, ait, recte conversationis est, ut preesse non audeat, qui subesse non didicerit; nec obedientiam subjectis imperet quam Prelatis non novit exhibere. »

2. REVENSI QUERCUMQUE FECIT AMALEC ISRAELI. — Chaldaeus, *recordatus sum*; Origenes, hom. 19 in *Num.*, *recogitavi*; Hebraeus, *visitavi*; Septuaginta, *nunc ego ulciscar*. Deus enim in memoria sua tenacissima recondit peccata hominum, ut suo tempore ulciscatur; nisi ab homine per penitentiam deleantur. Audi Jeremiam, cap. XVII, 4: « Peccatum Juda scriptum est stylo ferreo in ungue adamantino, exaratum super latitudinem cordis eorum et in cornibus ararum eorum. » Vide ibi dicta. Sapienter S. Augustinus in *Psalm.* cii, vers. 8: « Non sic, ait, tibi videatur Deus misericors, ut non videatur et justus. » Et mox: « Cum tibi thesaurizaveris iram in die ire, nonne experieris justum, quem contempsisti, benignum? » S. Hieronymus, vel quisquis est auctor (multi enim tribuunt Babano) in illud *Thren.* III, 42: *Telendit iram suam*. « In arem, ait, quanto longius trahitur chorda, tanto de eo districtior exhibit sagitta; sic extremi judicii dies quanto longius differitur ut veniat, tanto cum venerit, de illo districtior sententia procedet. »

Causam dat S. Laurentius Justinus in *Ligno vite*, cap. IV, dicens: « Lenio gradu ad vindictam tui peccati ira divina, tarditatemque supplicii gravitate compensat. Altissimus enim est patiens redditor; quia quos diu, ut convertantur, tolerat; non conversos durius damnat: et quanto diutius expectat, ut emendantur; tanto gravius judicabit, si neglexerint. » Quocirca Psaltes: « Misericordiam, ait, et judicium cantabo tibi, Domine. » *Psalm.* cii, 4.

3. AMALEC. — id est, Amalecites prognati ab Amalee nepote Esau, qui Hebraeorum iter in terram sanctam impedire omnibus modis sunt conati; ideoque caesi fuere a Josue, *Exodi* XVII. Vide ibi dicta. Mystice, ex Origenes et S. Gregorio Beda: « Amalec, inquit, qui transitio mari Rubro, restitit Israel, ea peccata demonstrat, quae nobis post undam Baptismi, non ad promissa caelestis patriae regna perveniamus, obsistunt: quae omnia demereri, neque eis parere jubemur. »

Porro Amalec hebraice idem est quod *populus lingens*; unde notatulos et carnales: item demones, ait S. Gregorius: « Nam eorum, inquit, est lambere, id est, mentem ad peccandum carnis blandimento delinire; velut enim linguae tactu lambere ambiunt, cum levibus suggestionibus mentem tangunt. »

EXPERIENCE A VIRO USQUE AD MULIEREM, ET PARTU-

LUM ET LACTENTEM. — Jusserat Deus, qui est necis viteque omnium Dominus, deleri plans Amalecitas, non solum homines, sed et jumenta; adeoque eorum memoriam aboleri: haec autem memoria in posteris (esto ipsi injuriam non fecissent) perdurabat, quare jussit eos funditus excindi; praesertim quia ipsi parentum odia in Judaeos induerant, aliisque eorum peccata imitabantur. Idcirco enim Samuel occidit Agag regem Amalee, dicens versu 33: « Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua. » Parvuli quoque ob peccatum originale rei erant mortis, eisque cita mors erat beneficium potius quam supplicium; ne si adolerescent, gravius peccarent, ideoque acris in gehenna punirentur. Unde S. Ambrosius, lib. II *De Cain.* cap. IX: « Longevitas Caino indulla, inquit, vindicta est. » Satus est enim peccator cito mori, ne culpam et gehennam sibi adtingant. Unde idem S. Ambrosius, lib. *De Interp.* *David*: « Vivendo, ait, damna contrahimus nocentia; morte fluem erroris adipiscimur. Lucrum ergo morte acquiritur, vitae autem usum, tanquam miseris debitoribus usurarii nominis, ad reatum fenus augetur. »

Hoc est quod apud Balaam vaticinatus est: « Principium gentium Amalec, cujus extrema penduntur. » *Num.* XXIV, 20. Vide ibi dicta. Quocirca S. Chrysostomus, hom. 25 in *Genes.*, quaerens cur Deus aetatem hominum ad 120 annos coarctaverit? Respondeo, id fecisse ex misericordia, ne diutius vivendo, diutius miseria hujus vitae sentirent, ac cupiditates sectando, gravius peccarent, ideoque acris punirentur. Et Origenes, hom. 1 in *Num.*: « Bonitatis Dei indicium est, sit, inimica caelestis regna destruere, et bellando cum sua gente evertere nationes. »

Propria autem, et potissima causa, cur Deus tam severe jussit deleri Amalecitas, fuit quod ipsi populum Hebraeorum, jam recensente Deo in Sina copulatum, et velut in fide et religione novitium, ac Deum in columna nubis, quasi ducentem praesentem, per omnia sequentem in terram promissam, ab eo avertere; imo totum hoc Dei opus evertere sint conati. Erant enim ipsi posterii Esau, qui proinde videntes tantum Hebraeorum exercitum, timebant ne jam impleteret propheta illa, *Genes.* XXV, 23: « Major serviet minori, » id est posterii Esau majores servient posteris Jacob minoris; quare timebant ne ab Hebraeis sub jugum mitterentur, eisque servare cogenterent. Idcirco quasi pro libertate pugnantem, extrema quoque contra Hebraeos tentarunt. Hinc discit quomodo graviter ferat puniatque Deus eos, qui novitios in fide vel religione scandalizant, et ad ea avertere satagunt. Hi enim in eis nascentem quasi Deum Christumque occidunt; ac proinde sicut quasi Deicide et Christicide. Ob hoc ergo scelus jussit Deus Amalecitas cum omnibus suis stirpibus excindi, ac fieri *חורק cherem*, id est *anathema*, imo

statui saeculis omnibus futuris vivum et perenne acris irae et vindictae Dei exemplum, instar Sodome et Gomorrhae. Ita Abulensis.

Huc facit terribilis Praetextata poena, quam recenset S. Hieronymus, epist. 7 ad *Latam*: « Praetextata, ait, nobilissima quondam femina, jubente viro Hymetio, qui patruus Eustochii virginis fuit, habitum ejus cultomque mutavit; et neglectum crinem mundano more texuit, sibi vitiose cupiens et virginis propositum, et matris desiderium; et ecce sibi eadem nocte cernit in somnis venisse ad se angulum, terribili voce minitantem penas, et haec verba frangentem: Tunc ausa est vii imperium preferre Christo! tu caput virginis Dei, tuis sacrilegis attrahere manibus! quae jam nunc arescent, ut sentias excruciatu quid feceris, et finito mense quinto ad inferna duocris. Sin autem perseveraveris in seelere, et marito simul oraberis et filiis. Omnia per ordinem expleta sunt; et seram miseram poenitentiam velox signavit interitus. Sic ulciscitur Christus violatores templi sui, sic gemmas et pretiosissima ornamenta defendit. »

Audi S. Anselmum, epist. ad *Goffridum*: « Si quis separat pretiosum a vili, nempe animam a saeculo, erit tanquam os Dei; ille cujus os, et manus extrahat animam adherentem Deo ad saeculum, quid erit? Nonne super eum cadet, quod Dominus dicit: Qui non colligit mecum, dispergit; et qui non est mecum, contra me est. »

Audi et S. Bernardum, epist. cxi, parentes filium Eliam a Religione advocantes acriter objurgantem: « O durum patrem! o sevam matrem! o parentes crudeles et impios! imo non parentes, sed peremptores, quorum dolor, sulcus pignoris, quorum consolatio, mors filii est. Qui me malunt perire cum eis, quam regnare sine eis. Mira abusio. Domus ardet, ignis instat a tergo, et fugientem prohibetur egredi, evadenti suadetur regredi. Et haec ab illis, qui in incendio positi sunt, et obstinatissima dementia, et dementissima obstinatione fugere periculum nolunt. Proh furor! Si vos contemnitis mortem vestram, cur etiam appetitis meam? Si, inquam, negligitis salutem vestram, quid jurat etiam persequi meam? Denique hoc crimen valde exaggerat S. Chrysostomus, lib. III *Contra vituperat. vita monastic.*

4. ET REVENSIUT EOS QUASI AGNOS. — q. d. Saul recensuit suos milites, sicut pastor recensere et numerare solet suos agnos. Legit Interpres *תללים cattelaim*; jam legitur *תללים battelaim*, quod Valabius accipit ut nomen proprium loci, vertitque, in *Thelaim*. Unde et Septuaginta et Iosephus vertunt in *Galgais*, quasi *Thelaim* fuerit locus vicinus Galgais, sed his obscurior. Verum alii accipiunt *telaim*, ut nomen commune significans agnos. Unde Chaldaeus vertit, in *agnis Paschalibus*; Rabbinus, recensuit eos in *agnis*; quod sic explicant, quasi quisque miles adduxerit agnum, ut ex agnorum numero constaret numerus militum.

Rationem addunt, quod a Deo vestitum erat populum secundum se numerare; quare numeratos hic esse milites non virum per se, sed per agnos, quos singuli sigillatim adducebant. Sed hoc frivolum est, aequae ac falsum de militibus, hi enim passim in Scriptura numerantur. Sensus ergo est, quem initio dedi.

Porro, apposite milites comparat agnis, ut notet militum tum simplicitatem, facilitatem et obedientiam, quod ut agni sequantur suam regem; tum mansuetudinem, unionem et concordiam, quod sicut agni mansueti gregatim incedunt, et quo unus praet, eo sequantur et caeteri, sic unirentur et milites Saulis, ut quo ipse praecederet, eo omnes sequerentur. Praclare Tertullianus, lib. ad *Martyres cum diabolo decertantes*: « Vos, inquit, inveniat munites et concordia armatos, quia pax vestra, bellum est illi. »

DUCENTA MILLIA. — Minus vere Iosephus habet: *quadraginta millia*; Septuaginta correcti, *quadraginta millia*.

ET DECEN MILLIA VIROUM JUDA. — Hi seorsim numerantur, quia validiores et bellicosiores erant, inquit Hugo, Abulensis et Dionysius.

6. DIXITQUE SAUL CINEO. — Cineo erant posterii Jethro socii Moysi; ideoque ejus et Hebraeorum amici; erantque viri religiosi et pii: quocirca eos ab Amalecitis evocavit Saul, ne cum eis communi gentis excidio involvantur. Vide dicta *Exodi* XVII, *Judic.* I, 16, et *Num.* XXIX, 21.

TU ENIM FACISTI MISERICORDIAM CUM OMNIBUS FILIIS ISRAEL, CUM ASCENDERENT DE AEGYPTO. — Quam, quando et ubi? Respondent nonnulli, quando Jethro suscepit Moysen fugientem ex Aegypto in Madian, eumque aluit, et filium Sopheram ei uxorem respondit, *Exodi* II, 20. Ita Rabanus, Hugo et Auctor *Tradit.* apud S. Hieronymum. Verum haec misericordia facta est soli Moysi, non omnibus filiis Israel, cum ipsi adhuc degerent in Aegypto, ante egressum ex ea; haec autem dicitur facta: « Cum (ipsi) ascenderent, » id est exirent a de Aegypto. » *Secundo*, alii aiunt respicere ad Jabel Cineam, quae occidit Sisaram hostem Judeorum, *Judic.* cap. IV, vers. 21. Verum hoc factum est non in a ascensu, » id est exitu Hebraeorum ex Aegypto, sed diu post ingressum eorum in Chanaan.

Tertio ergo et genuine, id factum est quando Hobab filius Jethro, Cineus, venit ad Moysen et Hebraeos in deserto peregrinantes, eosque suo consilio direxit, et per omnia adjuvit. Unde Moyses ei volenti in Madian ad suos redire, ait *Num.* cap. X, vers. 29 et 31: « Noli nos relinquere; in enim nostri in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, et eris ductor noster, » non ut nobis ostendas viam in Chanaan: hanc enim ostendit Angelus in columna nubis castra praecedens, et viae dux; sed ut demonstris nobis ubi in hoc deserto sint fontes ad bibendum, pascua ad pascendum pecora nostra, ligna ad ignem et

fabricam. Erat enim desertum hoc vicinum Madian et qua oriundus erat Hobab. Unde desertum hoc ejusque fontes, pascua et sylvas sat norat. Ita Abulensis, Hugo, Dionysius, Mendoza et alii.

9. ET PEPERIT SAUL ET POPULUS AGAG. — vel ex superbia, ut de eo triumpharet, ait Serarius; vel potius ex avaritia, utingens ab eo lytrum, et thesauros absconditos extorqueret, ait Lyranus: uti Hispani ante centum annos, ab Atabaliba rege Americae capto, pro lytro extorserunt cubiculum auro plenum; sed cum illud eo usque plenum quousque promiserat, prestare non posset, ab eis occisus est; vel denique ex humana erga regem commiseratione, ait Abulensis. Unde Josephus ait Saulem regi Agag vitam condonasse, ob corporis ejus prestantiam, et ob fortunae regie similitudinem; sed praepostere: nam Deus vers. 3, jussit eum cum omnibus suis occidi. Inobediens ergo fuit Deo Saul, qui suam cupiditatem vel commiserationem praefulit Dei iudicio et precepto. Unde in eo impleta est propheta Balaam. Num. XXIV, 7: «Tolletr propter Agag rex ejus (Saul) et auferetur regnum illius.» Vide ibi dicta.

ET OPTIMIS GREGBUS OVUM ET ARMENTORUM, ET VESTIBUS ET ARMIBUS ET UNIVERSIS QUE PULCHRA ERANT (repeli peperit), NEG VOLUERUNT DISPERDERE EA: QUIDQUID VERO VILE FUIT ET REPROBUM, HOC DEMOLITI SUNT. — Ecce hic nova Saulis et populi inobedientia, profecta ex cupiditate et avaritia, quae excoecabat eorum iudicium, ut judicarent satius esse ea servari ad humanos usus, quam comburi vel demoliri; esto Deus id praecipisset. Iudicium ergo suum Saul Dei iudicio et decreto praefulit; ideoque graviter eum offendit, ejusque iram in se concitavit, ut regno et tandem vita privaretur. Deus enim clare vers. 3, praeeperat dicens: «Demolire universa ejus; non parcas ei, et non concupiscas ea rebus ipsius aliquid, sed interfice a viro usque ad mulierem, et parvulum atque lactentem, bovem et ovem, camelum et asinum.» Quid expressius dici juberique poterat? Nullus ergo hic tergiversationi vel excusationi erat locus; sed mera elucebat cupiditas et inobedientia. Cupiditas ergo spoliurum et praedae tam optime excoecavit Saulem et populum, ut pejora mactaret, meliora sibi reservaret, aequae ac Cain pejora Deo obtulit, meliora sibi arrogavit, ideoque a Deo cum donis suis rejectus est, Genes. iv. Deus enim volebat Amalecitas slavi *cherem*, id est *anathema*, ad funditus exscindere, aequae ac fecerat Jerichunt Josue esp. vi, vers. 7. Quare sicut Achan ex ea suffragans nonnulla, fuit sacrilegus, ideoque ipse factus est anathema, sic et Saul immemor ipsius Achan, ait Theodoretus et Procopius. Vide hic miserabilem lapsum Saulis, qui reprobationis ejus causa exstitit; quae scilicet bene coeperat, sed in coepis non perseveravit, ideoque periit, cunctaque perdidit. Patheticus S. Bernardus, *epist.* 112, juvenem a bene ceptis fervidisque suis desideris dilabentem, ita deplorat et coarguit: «Doleo super te,

fili mi Gaufride, doleo super te, et merito. Quis enim non doleat florem juventutis tuae quem instantibus angelis Deo illibatum obtuleris in odorem suavitatis, nunc a demonibus conculari, vitiurum spurcitiis et saeculi sordibus inquinari? Quomodo qui vocatus eras a Deo, revocantem diabolum sequeris; et quem Christus trahere coeperat post se, repente pedem ab ipso introitu gloriae retraxisti?»

ET VESTIBUS. — Hebraice מִשְׁנֵי *misnim*, quod Pagninus vertit *pinguis*, quasi *misnim*, per metathesin idem sit quod מִשְׁנֵי *miscenanim*, id est *pinguis*. R. Salomon vertit, *duplicatorum*, id est, qui sunt duplicati carne et pinguedine, id est *pinguium*. Alii vertunt, *anniculatorum*, a *seana*, id est *anus*. Noster recte vertit, *duplicium*, scilicet vestium: haec enim erant meliores et pulchiores.

11. POENITET ME QUOD CONSTITUERIM SAUL REGEM. — Loquitur anthropopathice, sive humano more; nam proprie in Deum, cum ipse sit immutabilis, sapientissimus, futurorum omnium conscius et praescius, aequae ac beatissimus, nullus cadit dolor, nulla poenitentia. Unde vers. 29, de eo dicitur: «Porro triumphator in Israel non parcat et poenitudine non flectetur; neque enim homo est, ut agat poenitentiam.» Poenitet ergo Deum, cum decreta sua ob hominum culpam mutat; cum beneficia sua retractat, cum dona sua ab ingratis et indignis revocat, v. g. cum Saulem hic regno, quod ei contulerat, ob inobedientiam ejus spoliat et privat. Ita S. Gregorius, Theodoretus, Procopius et alii. Unde S. Hieronymus in *Ezech.* cap. ii: «Electio Judae et Saulis unctio, ait, non argunt Deum ignorantiae futurorum, sed praesentium monstrant esse iudicem.» Sic cum Deus diluvio vindicatorum esset peccata hominum, dicitur de eo, Genes. vi, 6: «Poenituit eum quod hominem fecisset in terra. Et tactus dolore cordis intrinsecus: Dolebo, ait, hominem quem creavi a facie terrae.» Vide ibi dicta. Praeclare S. Augustinus, lib. I *Conf.* cap. iv, Deum alloquens: «Amas, ait, nec aestuas; zelas, et securus es; poenitet te, et non dolens irasceris et tranquillus es; opera mutas, nec mutas consilium; » uti mutat homo facili poenitens. Et Tertullianus docens quae et qualis sit in Deo poenitentia, lib. II *Contra Marc.* cap. xxiv: «Nihil, ait, aliud intelligitur, quam simplex conversio sententiae prioris quae etiam sine reprehensione ejus possit admitti etiam in homine, nequum in Deo, cuius omnis sententia caret culpa. Nam et in graeco sono poenitentiae nomen, non ex delicti confessione, sed ex animi demutatione compositum est.» Haec enim significat graeco παύσις, id est, *poenitentia*.

CONTRISTATUSQUE EST SAMUEL, ET CLAMAVIT AD DOMINUM TOTA NOCTE. — ut Sauli veniam impetraret, sed frustra; tum quia Saul manebat in suo scelere obstinatus, eratque impoenitens, imo illud excusabat et defendebat, ut patet vers. 20 et seq.

tum quia licet Saulem vere sceleris poenituisse, deus quidem illi suam gratiam, sed non regnum restituisse. Jam enim ob secundam ejus inobedientiam tam claram, omnino et irrevocabiler decreverat eum regno privare, illudque ad Davidem transferre. Hoc enim Deum hae nocte respondisse Samueli narrat ipse Samuel, vers. 16 et 17.

12. CUMQUE DE NOCTE SURREXISSET SAMUEL, ET IRET AD SAUL MANE. — Vide hic et imitare celerem obedientiam, vigilantiam, strenuitatem Samuelis nocte surgentis, ut mane rem peraget. Hae enim duo tempora, scilicet nox sive vespera, et mane, maxime observanda et ordinanda sunt. Audi F. Bartholomaeum de Martyribus, Archiepiscopum Braccarensem, in insigni suo Doctrinae spiritalis Compendio, cap. xxvii: «Doce saeculares, cum cubitum eunt, hae meditari: vitam in morte terminari, sicut dies declinavit in noctem; et corpus exuta veste in lecto te collocas; cum autem mane expergeris, recogita quam acute vigilare oportet in die iudicii, ubi hujus saeculi nox terminabitur; accersere a sepulcro, rursus indues animam, ut coram Deo in iudicio stes, operum tuorum omnium rationem redditorus. Hae consideratio assidue versetur ob oculos, nempe quo pacto te Dominus ab aeterno elegerit, quasi quamplurimum bonorum actionum instrumentum, ut tuis potentis, sensibus, ac membris, beneplacitum ejus in multis bonis operibus adimpleres; post creationem se tibi altius insinuavit, expetique in te ac per te opera, quibus gloria ejus innolescat exercere; tu vero quasi refractarium instrumentum, tanto beneficiorum ponderi non cedis, imo resistis, idque curare videris ne voluntas Domini in te perferatur.»

NUNTIATUM EST SAMUELI, EO QUOD VENISSET SAUL IN CARMELUM, etc. — Clare Hebraea: *Nuntiatum est Samueli dicendo: Venit Saul in Carmelum; et statuit sibi manum, et conversus transitit iertque in Galgala.* Ita Septuaginta, Chaldaei, Vatablus et alii. Porro *manus* metonymice vocatur insigne opus manus, sive manufactum, puta arcus triumphalis. Vatablus *trophaeum*, de relata ab Amalecitis victoria.

13. BENEDECTIS TU DOMINO. — hoc est a Domino vel apud Dominum; Chaldaeus, *ante Dominum, q. d.* Deus te plurimum diligit, teque magno favore prosequitur, ac suis benedictionibus, id est donis et beneficiis cumulatur. Adulatur Saul Samueli, laudando, ut inobedientiam suam abscondat, vel certe os Samueli claudat, ne eum redarguat.

15. PEPERIT ENIM POPULUS MELIORIBUS OVIBUS ET ARMIBUS, UT IMMOLARENTUR DOMINO. — Velat Saul suam inobedientiam per speciem religionis et sacrificii, cum revera ejus causa fuerit avaritia. Nam, ut dictum est vers. 9, meliora sibi servavit, deteriora occidit; partem tamen aliquam et praedae primitias obtulit et immolavit Deo: sed etsi

omnia Deo immolasset, inobedientiae crimen Deique offensam non evasisset, uti ei in sequent. exprubat Samuel.

17. NONNE CUM PARVULUS ESSES IN OCVLIS TUIS, CAPUT (REX) IN TRIBUBUS ISRAEL FACTUS ES? — Nota hic fructum humilitatis. Deus enim ob eam Saulem eiecit ad regnum. Ipse enim «humilis exaltat, superbus humiliat, » uti crebro clamat S. Scriptura. Urget S. Gregorius: *in oculis tuis, q. d.* Qui se clare cognoscit, sibi vilescit; superbia enim oritur ex cocitate et sui ignorantia. Idem Gregorius, hom. 7 in *Evangelio*, sic clare et nervose explicat, *q. d.*: «Cum tu te parvulum aspiceres, ego te praeceteris magnum feci; quia vero tu te magnum conspicias, a me parvum aestimaris.» Unde concludit: «Qui sine humilitate virtutes congregat, quasi in vento pulverem portat.»

19. QUARE ERGO NON AUDISTI VOCEM DOMINI? — *q. d.* Cur non perstitisti in primeva tua humilitate? sic enim pariter perstitisses in primeva tua obedientia: sed quia clatus ad regnum, defecisti ab humilitate, defecisti pariter ab obedientia, hoc est superbus, indeque inobediens evasisi. Praeclare S. Bernardus, *epist.* 223: «Vera, ait, virtus finem nescit, tempore non clauditur, charitas nunquam excidit. Nunquam justus arbitratur se comprehendisse, nunquam dicit: Satis est; sed semper esurit silitque iustitiam; ita ut si semper viveret, semper quantum in se est iustus esse contenderet, semper de bono in melius proficere totis viribus conaretur; non enim ad annum, vel ad tempus instat mercenarii, sed in aeternum divino se mancipat famulatu, juxta illud: Inclinaui cor meum ad faciendas justificationes tuas in aeternum, » *Psal.* cxviii, 112.

Radix ergo lapsus Saulis fuit, quod ipse nimis sui iudicii esset tenax, nec illud Dei iudicio et voluntati submitteret. Judicabat enim satius esse servare praedam Amalec ad suos suorumque usus, quam illam disperdere sine fructu. Deus autem iudicabat et volebat contrarium. Accessit, imo praecessit avaritia et cupiditas spoliurum tam optimorum ex Amalec. Quare S. Chrysostomus ait Saulem esse lapsum, eo quod totum cor suum non tradidisset Deo; sed partim Deo, partim suis affectionibus et cupiditatibus; cum e contrario David cor suum totum tradidisset Deo, ideoque esset vir secundum cor Dei: quare cum Deus, amolo Saule, regem creavit.

20. ET AIT SAUL AD SAMUELEM: IMO AUDIVI VOCEM DOMINI. — Inobedientiae crimen hic excusat et defendit Saul; qua excusatione valde illud adauget, iramque Dei in se confirmat magisque accendit: quod si scelus agnovisset et poenituisse, veniam consecutus fuisset, licet non regnum, ut dixi.

ET AMALEC (AMALECITAS) INTERFECIT. — Porro non omnes Amalecitas fuisse interfectos, sed nonnullos absentes vel fuga lapsos, qui rursum excreverint, patet ex eo quod postea David eosdem invasit, ut dicitur cap. xxix et xxx.

22. MELIOR EST OBEDIENTIA QUAM VICTIME. — *q. d.* Melius est facere quod Deus jussit, omissis victimis quas non jussit, quam, omissa eo quod jussit, offerre victimas voluntarias, aut etiam prohibitas, ut fecit offerens oves et boves Amaleitarum, quo omnes jussisset Deus in bello mactari, non in templo immolari. Illos enim execrabatur quasi anathemata.

Dices: Religio, cujus officium est offerre victimas Deo, præstantior est omnibus virtutibus moralibus; ergo etiam præstat obedientiæ. Religio enim proxime circa Deum versatur, illicque debent cultum, adorationem et sacrificium deferri: obedientia vero versatur circa præcepta Dei et Superiorum, ac illa adimplet. Respondeo, religio in se melior majorque est virtus, quam sit obedientia. Obedientia tamen dicitur melior, quia magis necessaria, et in praxi præponenda religioni. Quod enim Deus jussit, hoc absolute faciendum est, eique obediendum; actus vero religionis, ut victimæ et sacrificia, sunt liberi; quare obedientiæ cedant oportet. Nam liberum debet cedere necessario, et consilium præcepto. «Melior ergo est obedientia quam victima,» hoc est, ut habent Hebræa, *melius est obedire, quam victimas offerre*; victimas vero offerre, est liberum et spontaneum. Ita S. Gregorius, Theodoretus, Angelomus, Beda et alii.

Adde: Licet, ratione objecti, religio sit virtus præstantior quam obedientia; tamen obedientia etiam libere assumpta, præsertim continua et perpetua, ut fit in monasteriis, in multis præstat religioni. *Primo*, quia, ut ait S. Gregorius, lib. XXXV *Moral.* cap. x: «Per victimas aliena caro, per obedientiam voluntas propria mactatur.» Quare quantum voluntas hominis excellit oves et boves, tantum obedientia præcellit victimis. Unde S. Bernardus, lib. *De Ordine vite*: «Tanto quisque Deum, inquit, citius placat, quanto ante oculos ejus repressa arbitrii superbia, gladio præcepti se immolat.

Secundo, quia per obedientiam voluntas nostra conformatur voluntati divine, que est sanctissima, ac norma et regula omnis virtutis et sanctitatis. Quare illi proprie compedit, id quod Deus ait per Isaiam, cap. LXV, vers. 4: «Vocaberis voluntas mea in ea.»

Tertio, quia obedientia facit voluntatem quasi vivam et perenne Dei sacrificium: in victimis vero mortua animatum caro Deo offertur. Quocirca obedientia mysticum quidem, sed nobilissimum est holocaustum, quod totum hominem Deo devovet. Unde S. Hieronymus in *Isaiam* cap. XLIII: «Non exegi, ait, a te oblationes, nec thura quasi, etc. Sed obedientiam, que est sacrificium, de quo David *Psal.* l: Sacrificium Deo spiritus contribulatus.» Quare in hoc sacrificio, voluntas quasi victima immolatur et moritur; sed tamen vivit, ideoque est mortua, simul et viva; nimirum mortua sibi, et vivens Deo divinæque volun-

tati. Hæc enim in ea vivit et operatur. Audi S. Augustinum, lib. *X De Civit.* cap. vi: «Ipse homo Dei nomini consecratus ac devotus, in quantum mundo moritur, ut Deo vivat, sacrificium est, etc., corpus etiam nostrum cum temperantia castigamus, sic hoc, quemadmodum debemus, propter Deum facimus, ut non exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato, sed arma justitiæ Deo, sacrificium est. Si ergo corpus, quo inferiore tanquam famulo vel instrumento utitur anima, cum ejus bonus et rectus usus ad Dominum refertur, sacrificium est, quanto magis anima ipsa, cum se refert in Deum, ut igne amoris ejus accensa, formam concupiscentiæ secularis amittat, eique tanquam incommutabili formæ subdita reformetur; hinc ei placens, quod ex ejus pulchritudine acceperit, fit sacrificium.»

Pressius S. Gregorius, hom. 12 in *Ezech.*: «Qui, inquit, sic operantur ea que Dei sunt, ut tamen et quedam que sunt sæculi non relinquunt, nimirum sacrificium et non holocaustum offerunt. Qui autem cuncta que mundi sunt deserunt, et totam mentem igne divini amoris accendunt, hi nimirum omnipotenti Domino sacrificium et holocaustum fiunt.»

Quocirca S. Thomas, II II, *Quæst.* CLXXXVI, art. 7, docet statum religiosum non aliud esse quam holocaustum, eo quod omnia suo Deo tradat; et qui se huic statui dicari, is tum interiora, tum exteriora omnia Creatori suo obtulerit. D. Thomam sequitur Thomas Waldensis insignis theologus, *De Sacrament.* lit. IX, cap. LXXXIX, ubi vitam religiosam non tantum sacrificium, sed altum sacrificium esse demonstrat; eo quod actus omnes carnis et mentis per religionis ingressum perenniter Deo consecret.

Denique obedientiam, fidem, spem, charitatem, religionem cæterasque virtutes secum adducit, uti recte ostendit Hieronymus Platus, lib. III *De Bono status religiosi*, cap. IX. Simili de causa ait Deus: «Misericordiam volo et non sacrificium.» Hinc S. Gregorius, et ex eo S. Bernardus, tract. *De Ordine vite*: «Sola, ait, obedientia virtus est, que virtutes cæteras menti inserit insertasque custodit.» Quocirca ut idem alibi ait: «Christus perdidit vitam, ne perderet obedientiam: factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.»

Mystice S. Gregorius: «Victima, ait, ad magne conversationis austeritatem; holocausta ad compunctionem vite secretioris referenda sunt. Melior est enim obedientia quam victima; et ascultare, magis quam offerre arietum adiecit; quia longe altioris est meritii propriam voluntatem aliene semper voluntati subijcere, quam magnis jejuniis corpus atterere, aut per compunctionem se in secretiori sacrificio mactare. Quis est enim adeps arietum, nisi pinguis et interna devotio? Melior est tamen obedientia, quia qui perfecte voluntatem præceptoris sui implere

didicit, in celesti regno et abstinentibus et fleatibus excellit.»

23. QUONIAM QUASI PECCATUM ARIOLANDI EST REPUGNARE; ET SCILICET SCHEUS IDOLOLATRIÆ NOLLE ACQUIESCERE. — Hebræice, *quia peccatum divinationis est rebellio, et iniquitas Theraphim, abrumperet; vel avellere se a Dei voluntate et mandato.* Vatablus, *quantum contumacia est peccatum magica, et obfirmare animum, est peccatum idololatriæ.* Nota:

Loquitur Samuel de inobedientia, non subitanea et transiente, sed de obfirmata et obstinata, ut sit rebellio, qualis erat Saulis. *Secundo*, proprie loquitur de inobedientia, non generali, qua quis aliquod Decalogi præceptum, similemve legem transgreditur; sed speciali, qua quis Deo particulatim aliquid per se vel per prophetam a se missum cuiquam jubenti, non vult obedire, ut fecit Saul necesse occidere oves et boves Amalee, quod ei per Samuelem præceperat Deus. Hæc enim inobedientia est propria et præcis, qua quis Deo non vult obedire, sed jussionem ejus spernit, transgreditur et violat; quæ gravis est injuria et contemptus Dei. Unde Chaldeus vertit: *Attendere loquelis Prophetarum ejus, bonum est præpugnare sagittarum. Nam ut culpa virorum qui perant ab arboribus; sic culpa omnis viri, qui rebellat super verba legis Domini; et sicut culpa populi qui errat post errores (idola), sic culpa omnis hominis, qui addit super loquelis Prophetarum.*

Porro, non dicitur hic quod inobedientia sit magia, vel idololatria, vel illis æqualis culpa; sed quod utriusque sit similis. Nam in se gravis crimen est magia vel idololatria, qua quis demonem vel idolum, ut Deum consultit et adorat in Dei veri injuriam, quam sit inobedientia, qua quis jussis Dei duntaxat non obedit. Hæc tamen utriusque illi est similis. Nam, ut ait S. Gregorius: «Quasi peccatum ariolandi, est repugnare; quia velut contempto divino altari, ad aras demonum responsa percipiunt, dum cordis sui prestigiosis ac superbis adventionibus credunt, et salubrius Prælatorum consiliis, contraria sentiendo refragantur. Nollet autem acquiescere, idololatriæ sceleri simile dicitur; quia nimirum in inobedientia sua obstinatione nemo perseveret, si propositi sui figmentum in corde, quasi idolum non gestaret. Dum enim agenda in corde concipit, quasi idolum facit. Et dum conceptum mentis propositum se acturum deliberat, quasi ad adorandum simulacrum se inclinat. Quasi ergo sceus idololatriæ est, nolle acquiescere, quia quisquis in propria deliberatione obstinatus est, idcirco foris in majorum contemptum erigitur; quia intus eis que fingendo statuit, propositi sui simulacris incurvat.»

Inobediens ergo est similis ariolo, quia conjectat de voluntate Dei, ex mendacibus rationis et judicii sui conceptibus et figmentis; sicut ariolus conjectat de futuris, ex garritu et volatu avium. Imo voluntati Dei sibi revelate et cognite sur n anteponit, quasi illa sit sapientior et melior divina: ideoque Deo se sapientior, prudentior et meliorem æstimat. Quare negat Dei omniscientiam, omnipotentiam, omnibonitatem; ideoque facile negat Deum esse Deum, ac se summæque judicium et volitum facit Deum, summæque idolum.

ET QUASI SCHEUS IDOLOLATRIÆ, NOLLE ACQUIESCERE. — Hebræice *וְהָיָה אֲנִי וְהָיָה אֲנִי* *aven uteraphim hapsar*, id est *iniquitas vel idolum, et theraphim est venti et repugnare*; sicut enim idolum est mendax Deus, Theraphim est mendax oraculum; sic inobediens summi judicium et voluntatem præferens divina, illud quasi fictum suum idolum colit, illudque quasi suum prudentiæ oraculum, sed falsum et mendax, consultit et sequitur. Porro *וְהָיָה אֲנִי וְהָיָה אֲנִי* varii varietate vertunt; Cajetanus, Marinius et alii vertunt, *cogere, compellere, velle facere, q. d. Scelus idololatriæ est, cogere mandatum Domini, illicque vim facere, ac illud ad sui cerebri figmentum detorquere, uti fecit Saul, ac facit omnia inodians. Chaldeus vertit, *debilitare, q. d. Inobediens Deo rebelians similis est idololatriæ. Septuaginta vertunt, dolorem et labores inducere*; hos enim sibi suisque creat inobediens. Pagninus vertit, *transgredi, q. d. Inobediens transgreditur Dei jussa sicut idololatra.* Alii magis præcis vertunt, *abrumperet, vi avellere, q. d. Inobediens pugnant cum Deo est similis gigantibus cum Deo; et Titanibus cum Jove pugnantibus, ut eo de celo et solio divinitatis dejecto, se ipsos facerent deos; qui enim spectra Dei voluntate suam illi adversum sequitur, cum Deo pugnat, et seipsum quasi facit Deum. Sicut enim gulosus Deus est venter, luxuriosus Venus, ambitiosus honor, avaro aurum; sic inobediens Deus est proprium judicium et propria voluntas; ad hanc enim omnes suos actiones refert, ut huic satisfaciat totis viribus laborat; hanc omnium suorum laborum finem metamque statuit; hanc summam suam esse bonum æstimat, huic se suaque omnia dicat et tradit. Quid hoc est aliud quam illum suum facere Deum?**

Unde moraliter S. Bernardus, lib. *De Ordine vite*: «Cernis, inquit, quantum malum, quod idololatriæ magicisque comparatur artibus. Adolescentes, qui tali repleti sunt malo, subdi senioribus dedignantur; facta vero eorum aut dicta, tumida et erecta cervicem non observant, sed diducunt; non venerando exaltant, sed spernendo subsannant; sed non impune. Inde enim evidenter deficiunt, unde miseri proficere debuerunt.» Causam dante subjicit: «Hoc autem vult Deus, ut homo per hominem doceatur, et minor majori subdatur. Si enim Angelus Angelo imperat, et inter juvenentem et obedientem summa manet semper comberia: videat ille quam graviter peccat, qui debitam exhibere suis majoribus reverentiam non curat.» Et pluribus interjectis hæc obedientiam pelnam assignat: «Sola obedientia est, que si-

dei meritum possidet, sine qua quisque infidelis convincitur, etsi fidelis esse videatur. Hinc per Salomonem dicitur in ostensione obedientie: Vir obediens loquetur victorias. Vir quippe obediens victorias loquitur, quia dum alienæ voci humiliter subditur, nosmetipsos in corde superamus.

Plura de obedientia præstantia dixi alibi, ad præsertim *Prov. cap. xxi, vers. 28* jam citato.

PRO EO ERGO QUOD ABIECISTI SERMONEM DOMINI, ABIECIT TE DOMINUS, NE SIS REX, — quia sprevisi, vel reprobasti verbum Domini, sprevisi, vel reprobasti te Dominus, ne sis rex. Justa et congrua est hæc pena Saulis, ut qui Deo suo subesse noluit, privetur regno ab eo dato, ne quis subditorum ei subsit, sed illi ei rebellent, sicut ipse rebellavit Deo: perinde ac Adam inobediens Deo, comedendo pomum vetitum, sensit animalia, imo membra sua sensusque omnes sibi inobedientes et rebellantes.

NE SIS REX. — Putant nonnulli Saulem hic a Deo privari regno, ut amplius non fuerit rex, sed Israelis rex fuerit David; nam ipse cap. seq. a Samuele unctus fuit in regem. Favet S. Chrysostomus, hom. *De David cum Goliath.*, dicens: «Saulem regem putari, Davidem vero esse.»

Melius alii censent Saulem hic privari regno, quasi in actu primo non secundo, hoc est potestate regia illi demerit, sed permitti tamen ei illius usum et administrationem ad vitam. Aut potius denuntiarit ei privationem regni, cuius privationis realis executio paulo post facienda erat in ejus clade et morte: sicut hæretici alique similes, lege Ecclesiastica privantur suis bonis, sed tamen eis uti permittuntur, donec hujus pene et sententia executio fiat a principe, ut per ejus fiscales reipsa concedantur et fisco addicantur.

Nam Saulem mansisse regem usque ad mortem patet primo, quia ipse eo usque regnum continuo gubernavit, perinde ut fecerat ante; secundo, quia populus eum ut regem suum habuit et coluit; tertio, quia David semper professus Saulem esse regem, se vero ad regnum jus non habere, nisi post ejus mortem. Nec alius voluit Chrysostomus, dicens Davidem regem esse, scilicet a Deo designatum, ut Sauli abdicato morienti succederet, ac regnum ad posterum transmitteret, in iis que perpetuaret. Denique ipse Samuel, post hanc regni privationem, Sauli honorem regium detulit, eumque ut regem secutus est vers. 32; alioqui enim Israel carisset regem et princeps: nec enim David rexit ante mortem Saulis. Quod ergo ait Samuel: «Abiecit te, ne sis rex;» hoc est abiecit te, ne diu in regno perseveres: decrevit enim tibi regnum cum via brevi auferre, illudque in Davidem transferre; quare non tui, sed Davidis posterum in regnum succedent, eruntque reges continuo Israelis.

21. DIXITQUE SAUL AD SAMUELEM: PECCAVI. — Penitentia hæc Saulis non fuit vera et seria, ex vero cordis dolore ob Deum offensum profecta, sed

labialis duntaxat et oralis ex metu periculi regni, et infamie publice promanans. Hoc enim est quod ipse mentem suam explicans ait vers. 30: «Peccavi, sed nunc honora me coram Senioribus populi mei et coram Israel;» ne illi me quasi a Deo per te reprobatum reprohent, et reipsa regno delectant. Ita Rupertus in *Apoc. cap. ii*: «Humilitatem primam, ait, reliquit Saul, neque penitentiam egit; dixit quidem: Peccavi; sed non humiliter dixit aut sensit. Addit enim: Sed nunc honora me; honorem ergo vel gloriam non Dei, sed suam ista confessione mercari voluit, dicens: Peccavi.»

Et S. Bernardus, serm. 16 in *Cant.*: «Numquid, ait, profuit Sauli, quod se ad increpationem Samuelis peccasse confessus est? Culpabilis procul dubio fuit illa confessio que culpam non diluit. Quomodo enim humilem contemneret confessionem humilitatis magister? et cui humilibus dare gratiam certe ingentium est, omnino non poterat non placari; si quæ in ore sonuit, in corde rãdisset humilitas.»

23. SED NUNC PORTA, QUESO, PECCATUM MEUM. — «Porta,» id est suffer, tolera, dissimula, ignosce, parce, condona. Ita Josephus, Chaldaeus, Pagninus, Vatablus et alii.

ET REVERTERE MECUM (in Galgala vers. 12), UT ADORAREM DOMINUM, — ut coram te et per te sacrificem Domino: itaque populus videat me non proiecitur a Deo, sed illi libere esse reconciliatum.

27. ILLE AUTEM APPREHENDIT SUMMITATEM PALLII EIUS QUE SCISSA EST. — «Ille,» scilicet Samuel, inquit Rabbini nonnulli, apprehendit pallium suum, vel certe pallium Saulis, illudque scidit, ut significaret scissum et separatum ab eo esse regnum. Verum dico, «ille,» scilicet Saul apprehendit pallium Samuelis, illudque renitente Samuele scissum est, ut significaretur scissio et separatio regni a Saule ejusque posteritate. Ita Septuaginta, Josephus et S. Augustinus, lib. XVII *De Civitate VII*, ubi contendit ex Septuaginta hic prædici regnum a Judeis transferendum ad Christum et Christianos. Sic enim habent Septuaginta: *Scidit Dominus regnum tuum ab Israel de manu tua hodie; et dabit illud proximo tuo magis bono quam tu. Et scindetur Israel in duo et non revertetur, neque penitentiam agat Sanctus Israel.* Nam regnum non est scissum ab Israele, nisi in Christo et per Christum, ait S. Augustinus, qui fuit melior Saule, id est Judaicus, quorum rex erat Saul: tuncque scissum est in duo, quia pars una Judæorum conversa est ad Christum, altera vero mansit obstinata in sua incredulitate et Judaismo. Et hoc Dei decretum erit æternum, ut amplius Judæi non habeant regem et regnum, quia in Deum non cadit facti penitentia. Hæc S. Augustinus et recte in sensu allegorico, non litterali. Nam ad litteram, scissum est hic regnum a Saule, cum datum fuit Davidi, qui erat obediens et melior Saule: tuncque regnum scissum est in duo; quia sola tribus

Juda adhesit Davidi, quasi regi suo, reliquis tribubus Abner dux militie regem constituit Isboeth filium Saulis, idque per septem annos, donec occiso Isboeth, omnes tribus Davidem in regem acceptarunt, ut patet II *Reg. cap. ii, vers. 4* et sequent.

Simili modo Ahias propheta pallium suum scidit in duodecim partes, ac decem partes dedit Jeroboam; hoc symbolo significans eum fore regem decem tribuum, duas vero tribus reliquas, scilicet Juda et Benjamin, ad hæuras Salomoni jusque filio Roboam, III *Reg. cap. xi, vers. 30*. Scisso ergo hæc pallii representabat scissionem regni Salomonis ob ejus idololatriam.

28. ET TRADIDIT. — id est tradere decrevit: significatur enim actus inchoatus et destinatus, non perfectus. Sic «scidit,» id est scindere decrevit, «regnum Israel a te,» ut tradat illud «meliori te,» scilicet Davidi.

29. PORRO TRIUMPHATOR IN ISRAEL NON PARCET. — Chaldaeus, *decretum est super te a Domino victoria- rum Israel, q. d.* Lata est absoluta et irrevocabilis Dei sententia super te, ut priveris regno. Vocat Deum «triumphatorem in Israel,» ut pungat Saulem, q. d. Tu vis victoriis contra Amalec aliosque hostes superbis et triumphas, ideoque Deo rebellas, sed scito illas victorias non esse tuas, nec tuis viribus parvas, sed a Deo tibi concessas. Ipse enim est rex et «triumphator in Israel,» qui pro Israele fidei populo suo pugnans, eum vincere et triumphare facit de hostibus. Hebraice, et etiam victoria Israel non mentitur, id est Deus, qui fuit causa hujus victorie et cæterarum Israelis, non retractabit suum dictum de auferendo tibi regno. Ita Noster. Alii, non mentitur, ut scilicet promissionem regni Davidi decretam revocet ac fallat. Vatablus vero, q. d. Deus virtutem Israeli datam non faciet irritam; Deus non destituet Israelem pristina virtute.

30. AT ILLE AIT: PECCAVI; SED NUNC HONORA ME (quasi regem) CORAM SENIORIBUS POPULI MEI, ET CORAM ISRAEL. — id est coram sperna et regno spoliet. Vides hic penitentiam Saulis fuisse humanam, et metu regni periculi extortam. Unde S. Bernardus in *Declinat.*, versis finem: «Ad quid, ait, tibi hæc honoratio, miser? Heecine tota erat illa supplicatio: Peccavi, ora Domitium pro me? Merito sane non peperit, qui intebatur cor, falsa non poterat supplicatio moveri. Vix adhuc dixerat David: Peccavi; et responsum illi est: Dominus transtulit peccatum tuum a te. Sic nimirum, sic usque hodie dilectissimi, cuius ad alias consolationis meus inhiat, et penitus in caducis et solatoris non reunit consolari, ipse sibi profecto celestis subtrahit gratiam consolationis. Quam si digna devotione, pleno affectu, desiderio vehementer petere, querere, pulsare satageret, sine dubio petens acciperet, quærens inveniret, pulsanti aperiretur.»

Audi S. Gregorium hic, lib. VI, cap. II: «Liquet quam penitentiam gerat, qui adhuc honorari desiderat. Nam si sui peccati hunc veraciter poeniteret, inhonorari potius quam honorari concupisceret,» etc. Angelomus quoque: «In eo quod ait: Honora me coram senioribus populi mei, verecundiam passus, ac superbia debuit locutus est; quia timebat honores amittere, et ideo non obtinuit quod petiit, dicens: Peccavi. Quisquis enim sub specie confessionis humanas adhuc honores amittere timet, iste indulgentiam, quam ficta humilitas postulat, a Deo adipisci non valet,» etc.

31. REVERSUS ERGO SAMUEL SECUTUS EST SAULEM. — Cessit Samuel Sauli petitioni, ne eum in desperationem vel furorem adigeret; at ut ejus honorem coram populo tueretur, ne is eum sperneret et regno pelleret. Hoc modicum consolationis Sauli indulsit, ut regni privationem lenius ferret, et ne ad pejora delaberetur. Nam, ut ait S. Gregorius: «Fortasse si abjectus rex secum ad adorandum Dominum, revertentem prophetam non carneret, demonum simulacra adoraret. Et proficit ergo eum, et eum eo revertitur; quia in potentibus hujus sæculi sic est damanda iniquitas, ut bonum quod habent, exasperati non perdant.» Unde colligit: «Bene ergo Samuel cum abjecto rege revertitur; quia electi prædicatores, sæculi potentes, et pro iniquitate premitunt, et pro exemplo bona agere quedam sinant.»

Addunt Hebræi apud S. Hieronymum Samuelem primum locum Sauli, quasi regi honoris causa dedisse; sed Josephus ait in eo tantum Sauli detulisse honorem, quod eum non deseruerit.

Quæris, quando miserabilis hic Saulis casus contigerit? Nonnulli censent eum contigisse anno 3 regni Saulis, ex eo quod cap. XIII, vers. 1, dicitur ipse duobus annis regnasse super Israel; quod multi intelligunt sic, ut innocenter, juste et probe regnarit per biennium, ac consequenter tertio anno sit lapsus. Verum alius illius loci magis genuinus est sensus, uti ibi dixi.

Alii aliter: probabilis est sententia nostri Saulem esse lapsam anno septimo regni sui, ita ut octavo regni ejus anno David a Samuele unctus sit in regem, ut dicitur cap. sequenti; ac deinde Saul adhuc regnavit decem annos. Universim enim regnavit annis octodecim, cum Samuel ante eum judicavit Israel per annos 22. Sic enim anni Saulis et Samuelis simul juncti conflant 40, quos ei tribuit Paulus, *Actor. xiii*. Unde sequitur lapsam hunc Saulis accidisse anno 29 a morte Heli, et ab initio principatus Samuelis, qui immediate successit Heli. Sic enim apposite gesta tam præcedentia, quam sequentia Saulis per hos annos octodecim compartiemur, etsi ex Scriptura nil certi definiti possit, quod quolibet anno gestum sit. Conjectura ergo hic opus est.

32. DIXITQUE SAMUEL: ADDUCITE AD ME AGAG REGEN, — ut quem Saul noluit occidere, ego occiderem.

Penitentia Saulis hæc humanæ.

Lapsus Saulis anno septimo regni.

dam, itaque Dei voluntatem expleam in vindicta et anathemate Amaleotarum.

ET OBLATUS EST EI AGAG PINGUISSIMUS ET TREMENS, — pro pinguedine, *g. d.* Adeo pinguis ut tremulo et vacillanti gressu incederet. Nam Hebraice est *Agag* מְדַבֵּר מְדַבֵּר *Maadanoth*, quod Chaldaeus vertit, *Agag* deliciosus; Pagninus, Vatablus et alii, *Agag* deditiarum, id est Agag deliciis saginatus et impinguatus, ideoque tremulus. Minus recte ergo nonnulli sic exponunt, quasi dicat: Oblatus est Samueli *Agag cum deliciis*, hoc est gradiens deliciose, incesso regio et superbo. Alii, *gaudens de morte*, eo quod mortem servituti praeferret: vel ut R. Kimchi, quod a Samuele benigno vitam speraret. Alii vertunt, *cum vincentis*. Ita qui a vulgata discedunt, abeunt in diversa.

Porro Aman hostis Iudeorum ab Assuero suspensus, *Esther*. cap. iii, vers. 1 et 10, dicitur fuisse de stirpe *Agag*. Unde ab hoc Agag rege Amalee eum prognatum fuisse censent Josephus, lib. X *Antiq.* cap. vi, Hebraei, Chaldaeus, Lyranus, Cajetanus, Serarius et Rupertus, lib. VIII *De Victor. Verbi Dei*, cap. iv. Hinc et Aman, *Esther* cap. xii, vocatur *Bugzus*, quasi *Benagageus*, vel *Benagogeus*, id est filius *Agag* vel *Gog*. Nam Septuaginta, *Numer.* xxiv, 7, *Agag* per sphaeresim vocant *Gog*, aut *Bugzus*, quasi *Gogzus*: subiande enim littera *B* mutatur in *G*, *Ezech.* xxvii, 9. *Senes Giblii* vertunt Septuaginta Bilhios, et ipsa civitas vocatur Giblus et Beblus, teste S. Hieronymo, *De Locis Hebraicis*. Ita etiam I in *B*, cum duellum bellum, duellus, bellus, ait Cicero in *Oratore*. Vide Angelum Caninium in *Hellenismis*. Esto enim Aman fuerit Macedo, tamen fieri potuit ut aliquis ex Amalee et stirpe *Agag* migravit in Macedoniam, ex quo ibidem prognatus sit Aman. Verum potuit alius esse Agag pater vel avus Amani diversus ab Agag rege Amalee; unde nil certi in hac re statui potest. Verisimile tamen est hunc eundem fuisse, tum quia hic fuit celebris, nec alius hoc nomine in Scriptura reperitur; tum quia hic fuit superbus, deliciosus et crudelis, aequo ac fuit Aman, ut in eum hosce suos mores cum semine transfudisse videatur. Et hoc innuit *re Aman de stirpe Agag*.

ET DIXIT AGAG: SICCINE SEPARAT AMARA MORS, — quasi dicat: O quam amara est mihi delicata et in deliciis enutrito ista mors imminens, et quam statu meo regali, opibus, honoribus et deliciis abundantius indigna. Sperabam enim in iisdem quibus assueveram vitam concludere. Ita Abulensis. Hoc est quod ait Ecclesiastes, cap. xli, vers. 4: O mors, quam amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis, viro quieto, et cuius viae directae sunt in omnibus. Vide ibi dicta.

Minus apte ergo Vatablus, Pagninus et alii vertunt, *recessit a me amaritudo mortis*, quasi Agag generoso et regali animo contemnens mortem id dixerit; aut viso Samuele, ab eo vitam speravit. Hebraice enim *וַיָּסָר*, id est recessit, in *Cal.*

more Hebraeo sumitur pro *Hiphil*, id est pro *recedere facti*; sive, ut Noster vertit, *separat*. Sensus ergo est: Hanc mihi moriendum est tam amara, misera et violenta morte? Hanc separanda est anima a corpore, sensus a deliciis suis, Agag a regno suo? aut ut Serarius vertit: a Declinat ut ad me amaritudo mortis, *g. d.* Actum est de vita mea, imminet mihi amara et acerba mors.

Tropologicae S. Gregorius: «Recessi conversi, ait, dum a solitis suis voluptatibus separantur, dolorem instar mortis sentiunt:» unde haec tentatione pulsantur: sicine me separat a meis deliciis amara mors poenitentiae et sanctae vitae? «Quis in eis, inquit, carnalitas sine magna tribulatione minime necatur. Quasi enim visis austeritatibus, quibus subdenda est, dicitur mensuralitas sua: Laeta pro tam tristibus spernis?»

33. ET AIT SAMUEL: SICUT PEGIT ABSQUE LIBERIS MULIERES GLADIUS TUUS, SIC ABSQUE LIBERIS ERIT INTER MULIERES MATER TUA, — *g. d.* Ego matrem tuam te occidendo faciam viduam sine liberis, quia tu multas fecisti viduas necando eorum filios. Nimirum iuste occideris, quia iniuste alios occidisti. Aeterna enim Dei lege sanctum est, ut homicida occidatur. Nota deliciosos, qualis erat Agag, saepe esse crudeliter; quia omnem amorem quem habent sibi ipsis impendunt, ac proinde in alios non nisi odia expronunt; imo alios fraudant et spoliant, ut plura habeant quibus deliciarum. Omnia enim sibi appetunt, aliis nihil.

Figmenta sunt quae scribit Philo Biblicus, scilicet Deum iussisse Samuelem ut Agag regi daret vitam inducias persequentem noctem; qua proinde Agag uxorem suam gravidam effecerit, indeque natus sit filius nomine *Eiab*, qui fuerit Amaleites ille, qui Saulem se occidisse asseruit Davidi, cap. xxxi, ut per filium Agag iusto Dei iudicio occisus sit Saul; eo quod ipse Agag non occidisset, ut iusserat Deus. Haec enim est talionis poena.

ET IN FRUSTA CONCIDIT EUM SAMUEL, (non per se, ut vult Serarius, sed per suos, ait Josephus) CORAM DOMINO, — quasi sceleratum in victimam anathematis iustitiae divinae sacrificans; idque non ex sevitia, sed ex zelo iuste vindictae; qualem habuit Phineas occidens principem fornicatorum, *Numer.* cap. xxv, et Elias occidens sacerdotes Baal, III *Regum*, cap. xviii (1).

Tropologicae, cum superbia et vitis dimicantes, debemus ea frustatim concidere, et nihil ex eis relinquere, quod novum nobis bellum moveat. Ita Beda.

33. ET NON VIDIT SAMUEL ULTRA SAUL, — id est, non invisit Samuel Saulem amplius, non eum adiit honoris causa, uti fecerat prius, non colloctus est cum eo, non eum direxit, admonuit, reprehendit, uti facere solebat. Hunc esse sensum patet ex Hebraeo: nam alioqui postea Samuel

(1) Nil in hoc a Samuele crudeliter erga sceleratissimum hunc Agag.

vidit Saulem inter prophetas prophetantem, cap. xix, vers. 24.

LUGEbat SAUUEL SAULEM, — quia dolebat Saulem a se unctum, regno, ac Israelem, regem tam forti et felici privari; atque nesciebat quis et qualis ei successurus esset. Adde, timebat Saulem non tantum regno, sed et vita ac salute aeterna privandum; licet enim hic tantum a Deo regno spoliatur, tamen *si abiecti*, et hebraice *reprobavit te Deus*, innuit eum a Deo derelictum, in maiora scelerata ruiturum, in iisque moriturum ac damnandum, uti reipsa confisgisse videtur. Lugebat autem, et simul lugens orabat pro Saule, ut vel regno restitueretur, vel certe in ulteriora mala non decideret. Sperabat enim Dei decretum de abiectione Saulis non esse omnino absolutum et irrevocabile,

sed comminatorium, ac precibus flecti mutarique posse. Unde Deus, cap. seq. vers. 1, asserit id esse absolutum; velatque ne amplius lugeat Saulem, sed ejus loco in regem ungat Davidem.

Nota hic et imitare misericordiam et charitatem Samuelis erga Saulem sibi Deoque inobedientem. Audi S. Gregorium: «Quid est quod loquitur quem cernere deliquit, nisi quia et cum zelo rectitudinis, sancti doctores habent affectum magne charitatis; ipsa autem charitatis magnitudo ostenditur, quia projectum regem plangere perhibetur, quia affectu electorum, abditiorum peccata plangunt, qui pro projectis reprobis plangere tam affectuose didicerunt? Instantia namque luctus ostenditur, quia subjunctum est: Usquequo tu luges Saul?»

Charitas
Samuelis.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Samuel ungit Davidem in regem, ut Sauli mortuo succedat. *Mo.* vers. 14, Spiritus Dei a Saul transit ad Davidem, ac Saulem exagitat spiritus malus, quem David pellit pulsando citharam. Unde, vers. 21, eum diligit Saul, facitque suum armigerum.

1. Dixitque Dominus ad Samuelem: Usquequo tu luges, Saul, cum ego proiecero eum ne regnet super Israel? Imple cornu tuum oleo, et veni, ut mittam te ad Isai Bethlehemiem; providi enim in filiis ejus mihi regem. 2. Et ait Samuel: Quo modo vadam? anct enim Saul, et interficiet me. Et ait Dominus: Vitulum de armento tolles in manu tua, et dices: Ad immolandum Domino veni. 3. Et vocabis Isai ad victimam, et ego ostendam tibi quid facias, et unges quemcumque monstraverit tibi. 4. Fecit ergo Samuel, sicut locutus est ei Dominus. Venitque in Bethlehem, et admirati sunt seniores civitatis, occurrentes ei, dixeruntque: Pacificusne est ingressus tuus? 5. Et ait: Pacificus; ad immolandum Domino veni, sanctificamini et venite mecum ut immolem. Sanctificavit ergo Isai et filios ejus, et vocavit eos ad sacrificium. 6. Cumque ingressi essent, vidit Eliab, et ait: Num coram Domino est Chrius ejus? 7. Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne respicias vultum ejus, neque altitudinem staturae ejus; quoniam abieci eum, nec juxta intuitum hominis ego iudico: homo enim videt ea quae parent, Dominus autem intuetur cor. 8. Et vocavit Isai Abinadab, et adduxit eum coram Samuele. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus. 9. Adduxit autem Isai Samuelem, de quo ait: Etiam hunc non elegit Dominus. 10. Adduxit itaque Isai septem filios suos coram Samuele: et ait Samuel ad Isai: Non elegit Dominus ex istis. 11. Dixitque Samuel ad Isai: Numquid jam completi sunt filii? Qui respondit: Adhuc reliquus est parvulus, et pascit oves. Et ait Samuel ad Isai: Mitte, et adduc eum; nec enim discumbemus prius quam huc ille veniat. 12. Misit ergo, et adduxit eum. Erat autem rufus, et pulchre aspectu, decoraque facie, et ait Dominus: Surge, unge eum, ipse est enim. 13. Tollit ergo Samuel cornu olei, et unxit eum in medio fratrum ejus; et directus est Spiritus Domini a die illa in David, et deinceps; surgensque Samuel abiit in Ramatha. 14. Spiritus autem Domini recessit a Saul, et exagitabat eum spiritus nequam a Domino. 15. Dixeruntque servi Saul ad eum: Ecce spiritus Dei malus exagitat te. 16. Jubeat dominus noster, et servi tui qui coram te sunt, quaerent hominem scientem psallere cithara, ut quando arripuerit te spiritus Domini malus,

Delicium
capo
credidit.

Samuel
ex rege
possit
Agag